

LUCIAN-ZEEV HERȘCOVICI

Sandu Frunză

Filosofie și Iudaism /

Philosophy and Judaism,

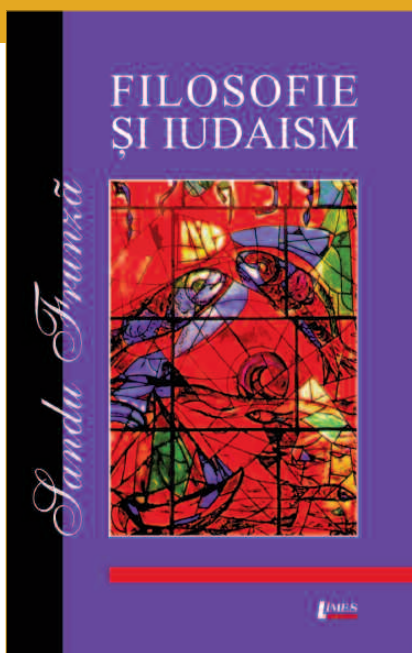
Ed. Limes, Cluj-Napoca, 2006

Recent am primit o carte nouă: "Filosofie și Iudaism. Un răspuns la întrebarea: ce este filosofia evreiască?". Autorul cărții este doctorul în filosofie Sandu Frunză, conferențiar la Catedra de Filosofie Sistematică din cadrul Universității "Babeș-Bolyai" din Cluj. Cartea a apărut în anul 2006 la editura academică Limes, care a publicat studii de istorie și filosofie iudaică și în trecut. Printre lucrările precedente ale autorului menționăm și o altă carte, "Iubirea și Transcendența", apărută în anul 1999, care tratează problema experienței religioase în iudaism și în creștinismul ortodox, în mod comparativ. Doctorul Sandu Frunză este unul dintre analiștii contemporani importanți ai filosofiei iudaismului. Printre instituțiile academice în care a studiat se numără și Universitatea Ebraică din Ierusalim, unde am avut plăcerea de a-l cunoaște personal. În acea perioadă se arăta interesat în a cunoaște și a cerceta filosofia și teologia iudaică și pe cea românească, creștin-ortodoxă, în mod comparativ, vorbind cu venerație despre savantul teolog Dumitru Stăniloae, asupra căruia a publicat o carte ulterior. Sandu Frunză a studiat lucrările profesorului Moshe Idel de la Universitatea Ebraică din Ierusalim originar din România, devenind elevul acestuia și fiind influențat de tezele sale.

În lucrarea de față, doctorul Frunză caută să dea un răspuns original la întrebarea dacă există o filosofie evreiască. El folosește în acest sens un limbaj simbolic, evidențiat și de profesorul Moshe Idel într-o analiză a lucrării. Este vorba de relațiile dintre cele două centre cognitive care domină toată istoria gândirii evreiești: Atena, ca metaforă a unei atitudini reflexive – și Ierusalimul, ca metaforă a tradiției.

Autorul analizează filosofia evreiască antică și modernă. El pune întrebarea asupra a ceea ce reprezintă "filosofia evreiască": simpla origine evreiască a filosofului și relația lui cu comunitatea sa de origine, sau prezentarea apologetico-filosofică a tradiției iudaice? După părerea autorului, "filosofia evreiască presupune, drept conduită generală, o raportare reciprocă cu demnitate a locuitorilor din cele două cetăți", respectiv Atena și Ierusalimul. El adaugă că "forța integratoare a tradiției este cea care asigură această situație de echilibru. Ea este potențată de forța integratoare a gândirii mistice".

Dar ce este iudaic în filosofia evreiască modernă? Răspunsul lui Sandu Frunză este

Lucian-Zeev Herșcovici,
Central University Library,
Jerusalem
Email: lucianh@savion.huji.ac.il

Key words:

Jewish philosophy, Jewish tradition, Athens, Jerusalem, Philo, Maimonides, Sandu Frunza

că "filosofii evrei moderni sunt locuitori ai Atenei care trăiesc ca pe o lumină interioară nostalgia Ierusalimului și utilizează această nostalgie ca pe un element ce fecundează creația lor filosofică". Autorul se străduiește să reunească teze filosofice evreiești contemporane, respectiv pe cea a lui Abraham Joshua Heschel ("ce presupune o situație clară a filosofiei evreiești între Ierusalim și Atena") și cea a lui Colette Sirat ("care se axează pe căile specifice de întâlnire între Ierusalim și Atena"). Autorul analizează și alte teze ale filosofiei iudaice. Premisa de la care pleacă este diferența inițială dintre tradiția iudaică (numită aici "Ierusalim") și filosofia greacă (numită aici "Atena"). Aceste două denumiri sunt împrumutate de la filosoful evreu Leo Strauss. Calea spre filosofia iudaică ar fi: de la Ierusalim la Atena și de la Atena înapoi la Ierusalim. Deci: de la tradiția iudaică spre filosofia greacă și de acolo înapoi spre cultura iudaică, după reunirea între cele două elemente cultural-religioase. Acest fenomen a avut loc în epoca elenistică.

Pentru reconstituirea acestui tablou, autorul consacră analize amănunțite tezelor filosofice ale lui Philo și ale lui Maimonide. Pentru analiza filosofiei lui Philo (care a influențat filosofia creștină medievală, deși a fost trecută cu vederea de către evrei), autorul se referă la comentarii biblice existente în opera acestuia. De exemplu, "pentru a arăta situația filosofiei față de Scriptură", Philo folosește simbolul oferit de cadrul biblic în care Sara, soția lui Abraham, îi dă acestuia pe Hagar, sclava ei, pentru a-i fi soție credincioasă. "Acest simbolism este unul al dreptei slujiri și al dreptei făptuirii. El aruncă o nouă lumină asupra modului în care trebuie să înțelegem raporturile religiei cu filosofia și ale acesteia cu înțelepciunea. Așa cum religia este o treaptă spre un înțeles mai profund al filosofiei, la rândul său filosofia este o treaptă spre atingerea înțelepciunii".

Alt exemplu interesant citat de Philo și preluat de Sandu Frunză se referă la relația între Moshe Rabeinu (=profetul Moise) și Betzalel ben Ury. "Moise construiește arhetipurile ca un expert, iar Betzalel execută doar copiile lor... Spre deosebire de filosof, care are acces doar la o cunoaștere cauzală, care percepe realitatea ultimă doar prin perdeaua de umbră care îl desparte de aceasta, Moise are de la însuși Dumnezeu cuvântul, adevărul și lumina ce vindecă boala cea grea a sufletului care este patima de orice fel". Înțelepciunea înglobează filosofia și tradiția.

Autorul analizează și filosofia lui Maimonide (=Rambam), pe care o vede ca pe un "demers rațional și instrument mistic de cunoaștere". Maimonide este influențat și de filosofia islamică. "Această dublă sursă de autoritate stă la baza unui alt aspect important în înțelegerea filosofiei evreiești: întâlnirea dintre filosofie, mistică și tradiția iudaică", afirmă autorul. Sandu Frunză aduce în discuție și disputa asupra tezelor lui Maimonide din lucrarea sa "Moreh nevukhim" (autorul traduce acest titlu cu expresia "Ghidul ratăciților", deși nu neagă și alte posibilități de traducere).

Ajunși aici nu putem face altceva decât să recomandăm cartea doctorului Sandu Frunză ca pe o carte care trebuie citită cu atenție.